

СПЕКТРАЛЬНИЙ АНАЛІЗ ПОНЯТТЯ АДМІНІСТРАТИВНО – ПРАВОВОГО МЕХАНІЗМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ СУБ'ЄКТИВНОГО ВИБОРЧОГО ПРАВА СУБ'ЄКТА ВИБОРЧОГО ПРОЦЕСУ ЩОДО МІСЦЕВИХ ВИБОРІВ

У рамках наукового дослідження автором проведено системний аналіз адміністративно-правового механізму забезпечення реалізації суб'єктивного виборчого права, суб'єкта виборчого процесу щодо місцевих виборів, сформульовано його поняття, а також правові форми.

Ключові слова: адміністративно-правовий механізм забезпечення реалізації суб'єктивного виборчого права, виборчий процес, місцеві вибори, виборче право, правова держава.

У сучасних умовах державотворення першочергового значення набувають у системному взаємозв'язку з іншими, процеси подальшого вкорінення у структуру суспільних й політичних правовідносин інститутів громадянського суспільства та правової держави, механізмів забезпечення правопорядку та законності в сфері здійснення юрисдикційної правосуб'єктності апаратом публічного управління.

Суспільно-політичні процеси, котрі постійно інтегрують у світі, в тому числі і в Україні, засвідчують велетенський розрив між цілями й можливостями реформування суспільства, його демократизації. Це зумовлює потребу теоретичного осмислення проблем політичного розвитку і модернізації, що виникають і динамічно змінюються в сучасних умовах. Існуючі наукові дослідження не вичерпали можливостей подальшої розробки широкого кола питань, пов'язаних з процесами демократичного політичного розвитку політичних систем, державної влади та політичної участі, концептуальних і процесуальних підходів їх формування й функціонування тощо.

У Конституції України закріплено та проголошено конституційні принципи згідно з якими, зокрема, носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні є народ, народ здійснює владу безпосередньо і через органи державної влади та органи місцевого самоврядування, ніхто не може узурпувати державну владу (частини 1, 3 статті 5); громадяни мають право брати участь в управлінні державними справами, у всеукраїнському та місцевих референдумах, вільно обирати і бути обраними до органів державної влади та органів місцевого самоврядування (частина 1 статті 38); права і свободи людини і громадянина захищаються судом, кожному гарантується право на оскарження в суді рішень, дій чи

бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб (частина 1 статті 55). Конституційний Суд України у резолютивній частині рішення від 05.10.2005 у справі № 6-рп/2005 [1, с.31] наголосив на тому, що положення частини 2 статті 5 Конституції України «носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні є народ» треба розуміти так, що в Україні вся влада належить народові. Влада народу є первинною, єдиною і невідчужуваною та здійснюється народом шляхом вільного волевиявлення через вибори, референдум, інші форми безпосередньої демократії у порядку, визначеному Конституцією та законами України, через органи державної влади та органи місцевого самоврядування, сформовані відповідно до Конституції та законів України. З викладеного вбачається, що конституційно-правове регулювання інститутів безпосередньої демократії повною мірою спрямоване в спектрі чіткого окреслення механізмів розвитку і становлення громадянського суспільства з метою: забезпечення імплантації в державно – правову дійсність інтересів кожного громадянина, їх (інтересів) узгодження та координації; забезпечення прояву волі народу, як через формування представницьких органів держави і прийняття ними відповідних рішень, так і через прийняття рішень безпосередньо громадянами.

Система прав і свобод громадянина та забезпечення його гідності – є первинними та структурно – детермінантними елементами в генезі та становленні громадянського суспільства як державно – правової матерії. Громадянське суспільство в сучасному його розумінні являє собою необхідний і раціональний спосіб співіснування людей, який базується на свободі, праві і демократії при розумно необхідному втручанні держави. Таке суспільство є природною формою

соціальної організації. З такої моделі і виходить чинна Конституція України, закріплюючи засади правового статусу основоположних структур громадянського суспільства, характер, принципи і зміст їх взаємовідносин з державними інституціями. При цьому слід враховувати, що розвинутому громадянському суспільству притаманним є демократичний тип правління, який характеризується, зокрема: багатогранною участю громадян у політичному житті; активним використанням форм безпосередньої і представницької демократії; гарантованістю основних прав та свобод громадянина.

Конституційний Суд України у своєму рішенні від 16 квітня 2008 року у справі № 6-рп/2008 об'єктивно виходить з того, що безпосередня демократія і представницька демократія є важливими об'єктами конституційного регулювання і мають бути легальними способами та засобами реалізації влади. Тому сфера їх застосування та інші параметри встановлюються Конституцією та законами України. Правове регулювання порядку здійснення безпосередньої демократії, зокрема референдуму, спрямоване на те, щоб поєднати ці форми із способами та засобами, які характеризують представницьку демократію, взаємодоповнити їх, але не зробити конфліктними з можливою підміною парламенту референдумом (чи навпаки) [2, с. 15].

Функціонування та реалізація форм та інститутів демократії в межах структури правової системи будь-якої держави були засновані на визнанні примату права перед державою, обмеженості останньої правом, неухильному дотриманні законності, спрямованості на додержання принципів правової держави (наприклад, Верховенство правового закону, відповідальність не тільки людини перед державою, а й держави перед людиною).

У Загальній декларації прав людини (частина 1, 3 статті 21) та Міжнародному пакті про громадянські та політичні права (стаття 25) (ратифікованому Указом Президії Верховної Ради Української РСР № 2148 -VIII від 19 жовтня 1973 року) наголошено на безумовному праві та можливості кожного громадянина мати без будь-якої дискримінації і без необґрунтованих обмежень: брати участь у веденні державних справ як безпосередньо, так і за посередництвом вільно обраних представників; голосувати і бути обраним на справжніх періодичних виборах, які проводяться на основі загального і рівного виборчого права при таємному голосуванні і забезпечують свободу волевиявлення виборців; допускатися в своїй країні на загальних умовах рівності до державної служби.

Правовою нормою статті 69 Конституції України регламентовано, що народне волевиявлення здійснюється через вибори, референдум та інші форми безпосередньої демократії. Вибори до органів державної влади та органів місцевого самоврядування є вільними і відбуваються на основі загального, рівного і прямого виборчого права шляхом таємного голосування (частина 1 статті 71 Конституції України).

Проводячи системний аналіз положень Закону України «Про вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів» від 10 липня 2010 року № 2587 – VI [3, с. 115] (далі – Закон), під поняттям виборчого процесу щодо місцевих виборів слід розуміти – здійснення суб'єктами, визначеними у статті 12 Закону, виборчих процедур, передбачених ним (Законом), з метою організації і проведення виборів депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів. Тому, за умов демократичного суспільства вибори – це прояв реальної волі народу, процес виявлення та здійснення такої волі; важливий інструмент реалізації народного суверенітету та легітимізації влади; інструмент забезпечення стабільності, поступовості й наступності існування державної влади; основа для ефективного функціонування державного механізму та органів місцевого самоврядування. У даному аспекті необхідно наголосити й на тому, що виборче право слід розглядати як первинну детермінанту останнього (виборчого процесу) та розуміти (погоджуючись з думкою Ольховського В.І. [4, 265]): як: сукупність правових норм, котрі регламентують порядок формування представницьких органів (об'єктивне право); право окремого громадянина (виборця) обирати та бути обраним до відповідного представницького органу (суб'єктивне право).

Фундаментальні права людини і громадянина передумовою свого існування мають, з одного боку, державу, яка їх гарантує і захищає, з іншого – протистояння самої держави цим правам. Конституційно-правовий статус особи, як суб'єкта публічного правовідношення, багато в чому залежить від того, наскільки забезпечені її права, свободи та інтереси, які охороняються законом. Саме наявність правового механізму забезпечення реалізації суб'єктивного права, як складового елементу структури матеріально-правового відношення, обумовлює підстави вважати його діючим та включити його (суб'єктивне право) до правового статусу людини та громадянина в межах динамічної та змінюваної системи суспільних правовідносин. Оскільки

ки, суб'єктивне виборче право суб'єкта виборчого процесу щодо місцевих виборів не може бути забезпеченим в ізоляції від усієї системи правового регулювання, правовий механізм забезпечення його реалізації прямо та безпосередньо створює умови для здійснення та захисту такого права. Саме тому, в аспекті зазначеного, все більшої актуальності в системі публічних правовідносин набуває правовий інститут адміністративно-правового механізму забезпечення реалізації суб'єктивного виборчого права суб'єкта виборчого процесу щодо місцевих виборів.

У правовій літературі термін «забезпечення» має досить широке значення і трактується, зокрема Чуйко З.Д., в адміністративно – правовому сенсі як: створення надійної умови для здійснення чого-небудь; гарантування чогось; захист, охорона кого-небудь чи чого-небудь від небезпеки [5, 85]. У тлумачному словнику російської мови термін «забезпечення» трактується як надання (постачання) чогось або кимось в достатній кількості, створення усіх необхідних умов для здійснення чогось, гарантування чогось [6, 521].

Слід зауважити (поділяючи думку Лазура Я.В. [7, 393]), що на сьогодні в науковій літературі існує невелика кількість обґрунтованих теоретичних поглядів щодо поняття, структури, форм і функцій адміністративно-правового механізму забезпечення прав і свобод громадян у сфері державного управління, структурним елементом якого являється адміністративно-правовий механізм забезпечення реалізації суб'єктивного права суб'єкта виборчого процесу щодо місцевих виборів.

Так на думку останнього, адміністративно-правовий механізм забезпечення прав і свобод громадян у сфері державного управління – це процес діяльності органів державного управління щодо створення належних умов реалізації, охорони та захисту прав і свобод громадян від протиправних дій, шляхом виконання матеріальних і процесуальних юридичних засобів [8, 393].

На переконання автора, Ієрусалімова І.О., який об'єктивно відзначає, що адміністративно-правове забезпечення прав і свобод людини та громадянина представляє собою повноту регулювання за допомогою норм адміністративного права суспільних відносин, що виникають в процесі їхньої реалізації, а також надання за допомогою цих норм відповідних гарантій, які разом з іншими правовими та неправовими гарантіями створюють стійку систему можливостей користування правовими цінностями в державі

[9, 5]. При цьому для повноти регулювання в системі адміністративно-правового забезпечення важливим є з'ясування кількості і якості елементів, необхідних для механізму адміністративно-правового регулювання суспільних відносин. Причому в цьому механізмі важливе місце посідають як засоби регулювання, так і засоби реалізації суспільних відносин, коли це стосується забезпечення прав і свобод людини та громадянина. Адміністративно-правове забезпечення передбачає надання механізму адміністративно-правового регулювання організаційних відносин повноти, достатності для реалізації норм і отримання відносин, які б дали можливість вільно реалізовувати права. Конструкція адміністративно-правового забезпечення прав і свобод людини та громадянина обумовлена механізмом адміністративно-правового впливу на суспільні відносини, правову культуру та правосвідомість.

Досліджуючи механізм адміністративно-правового забезпечення прав і свобод людини та громадянина, Ієрусалімова І.О. найбільш повно та ґрунтовно визначає його поняття, під яким розуміє – систему засобів, які є складовими елементами впливу цієї галузі права на суспільні відносини та встановлювані її нормами гарантії реалізації цих прав (їх поновлення в органах виконавчої влади та суду, захист за допомогою адміністративної відповідальності та прокурорського нагляду).

На підставі змістовного аналізу позицій та доводів опонентів, розуміння поняття адміністративно-правового механізму, забезпечення прав і свобод громадян та на погляд автора, під поняттям адміністративно-правового механізму забезпечення реалізації суб'єктивного виборчого права суб'єкта виборчого процесу щодо місцевих виборів, необхідно розуміти нормативно регламентовану систему засобів, що прямо та безпосередньо створюють умови для його (суб'єктивного права) здійснення та реалізації, у тому числі й шляхом встановленої можливості застосування правопоновлюючих заходів уповноваженим органом публічної адміністрації (в межах встановленої юрисдикційної правосуб'єктності) та адміністративним судом у разі його порушення, невизнання чи оспорювання.

З урахуванням зазначеного вище, до форм адміністративно – правового механізму забезпечення реалізації суб'єктивного виборчого права суб'єкта виборчого процесу щодо місцевих виборів, на нашу думку, необхідно віднести:

- адміністративну (зокрема, оскарження рішень, дій чи бездіяльності виборчої комісії, члена цієї комісії, що мали місце в день голосу-

вання. під час підрахунку голосів та встановлення підсумків голосування до виборчої комісії вищого рівня з урахуванням вимог частини 4 статті 86 Закону України «Про вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів» від 10 липня 2010 року № 2587 – VI);

- судову (зокрема, провадження по справах щодо оскарження рішень, дій чи бездіяльності виборчих комісій, комісій з референдуму, членів цих комісій в адміністративному процесі).

Література

1. *Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 60 народних депутатів України про офіційне тлумачення положень частини першої статті 103 Конституції України в контексті положень її статей 5, 156 та за конституційним зверненням громадян Галайчука Вадима Сергійовича, Подгорної Вікторії Валентинівни, Кислої Тетяни Володимирівни про офіційне тлумачення положень частин другої, третьої, четвертої статті 5 Конституції України (справа про здійснення влади народом)*// Офіційний вісник України від 26.10.2005, № 41.

2. *Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційними поданнями Президента України про офіційне тлумачення положень частин другої, третьої статті 5, статті 69, частини другої статті 72, статті 74, частини другої статті 94, частини першої статті 156 Конституції України (справа про прийняття Конституції та законів України на референдумі)*// Офіційний вісник України від 08.05.2008, № 32.

И.А. Розум

Спектральный анализ понятия административно-правового механизма обеспечения реализации субъективного избирательного права субъекта избирательного процесса по местным выборам.

В рамках научного исследования автором проведен системный анализ административно-правового механизма обеспечения реализации субъективного избирательного права субъекта избирательного процесса по местным выборам, сформулировано его понятие, а также правовые формы.

I.A. Rozum

The spectral analysis of the conception of administratively – legal mechanism of securing the implementation of subjective electoral right of the subject of electoral process which connected with local elections.

Within the limits of conducting the scientific research author has made system analysis of administratively – legal mechanism of securing the implementation of subjective electoral right of the subject of electoral process which connected with local elections, formulated its definition and legal forms.

3. *Закон України «Про вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів» від 10 липня 2010 року № 2587 – VI*// Офіційний вісник України від 30.07.2010 – 2010 р., № 55/1.

4. *Конституційне право України: Підр. для студентів вищих навчальних закладів/ За ред. Академіка АПрН, доктора юр. наук, проф. Ю.М. Тодики, доктора юридичних та політ. наук, проф. В.С. Журавського.* – К.: Видав. дім. «Ін Юре», 2002. – 544 стор.

5. *Чуйко З. Д.* Конституційно – правовий механізм забезпечення національної безпеки України / З. Д. Чуйко // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2006. – № 8. – С. 81-89.

6. *Словарь русского языка: В 4-х т. – Т. 2 /АН СССР. Институт русского языка.– 3-е изд. стер. – М.: Рус. яз., 1986. – 736 с.*

7. *Лазур Я.В.* Поняття, сутність та елементи адміністративно – правового механізму забезпечення прав і свобод громадян у державному управлінні//Форум права. – 2009. № 3. – с. 392 – 398 /Електронний ресурс/. – Режим доступу www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2009-3/091jvudu.pdf.

8. Там же.

9. *Ієрусалімова І.О.* Механізм адміністративно – правового забезпечення прав і свобод людини і громадянина: автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.07 / Ієрусалімова Ірина Олександрівна. – К., 2006. – 19с.